

Hin heilaga náttin

Tá ið eg var fimm ára gomul, hevði eg eina so stóra sorg. Eg veit neyvan, um eg havi havt nakra størri seinni.

Tað var tá, at omma mín doyði. Líka til tá hevði hon hvønn dag sitið í hornasofuni í stovu síni og sagt frá søgum.

Eg kann einki annað minnst, enn at omman sat og segði frá og segði frá líka frá morgni til kvølds, og at vit børn sótu kvirir undir liðini á henni og lurtaðu eftir. Tað var eitt frálíkt lív. Eingi onnur børn høvdu tað sum vit.

Tað er ikki nógv, eg hugi um ommu mína. Eg minnist, at hon hevði vakurt, krithvítt hár, at hon gekk ógvuliga krókut, og at hon altíð sat við stokkum og bant.

So minnist eg eisini, at tá ið hon hevði sagt frá eini søgu, var hon von at leggja hondina á høvdið á mær, og so segði hon: »Og alt hetta er so satt sum, at eg síggi teg, og tú sært meg.«

Eg hugi eisini, at hon kundi syngja vísur, men tað gjørði hon bert onkuntíð viðhvørt. Ein vísan hjá henni var um ein riddara og eina havfrúgv, og niðurlagið á henni var: »Blæsur kalt, kalt veður yvir sjó.«

So minnist eg eina lítla bøn, hon lærði meg, og eitt sálmaørindi.

Um allar tær søgur, sum hon segði mær frá, havi eg bert eitt veikt og kámt minni. Tað er bert einans av teimum, sum eg minnist so væl, at eg kann siga hana upp aftur. Tað er ein lítil søga um Jesu føðing.

Hygg, hetta er nærum alt, sum eg hugi um ommu

mína, undantikið tað, sum eg minnst best, og tað er tann stóri saknurin, tá ið hon var burtur.

Eg minnst tann morgunin, tá ið hornasofan stóð tóm, og tá ið tað var ómøguligt at fata, hvussu dagsins tímar skuldu fáa enda. Tað gloymi eg aldrin.

Og eg minnst, at vit børn vórðu leidd fram at kyssa hondina á teirri deyðu. Og vit vóru bangin at at gera tað; men so segði onkur við okkum, at tað var seinasta ferðin, sum vit kundu takka ommu fyri alla tað gleði, sum hon hevði gjørt okkum.

Og eg minnst, hvussu søgur og vísur vórðu koyrdar burtur av garðinum, innballaðar í eina langa, svarta kistu, og hvussu tær aldrin komu aftur.

Eg minnst, at nakað var farið burtur úr lívinum. Tað var, sum at hurðin inn til eina heila, vakra, undurfulla verøld, har sum vit áður frítt kundu ganga út og inn, var vorðin stongd. Og nú var tað eingin, sum dugdi at lata ta hurðina upp.

Og eg minnst, at vit børn so við og við lærdu okkum at spæla við dukkum og leikum og liva eins og onnur børn, og tá kundi tað jú sýnast, sum at vit ikki meira saknaðu ommu okkara ella mintust hana.

Men enn tann dag í dag, fjóruti ár aftaná, tá ið eg siti og savni saman tær halgisøgur um Krist, sum eg havi hoyrt úti í eysturlandi, vaknar hin lítla søgan um Jesu føðing, sum omma mín var von at siga frá, aftur í mær. Og eg fái hug at siga frá henni eina ferð enn og at lata hana eisini koma við í savn mítt.

Tað var ein jóladag, og øll vóru farin í kirkju uttan omman og eg. Eg hugsji, at vit báðar vóru tværeinar eftir í øllum húsinum. Vit høvdu ikki fingið loyvi

at sleppa við, av tí at onnur okkara var ov gomul og og onnur ikki nóg gomul. Og vit vóru báðar tvær so forharmaðar um, at vit ikki kundu sleppa við og hoyra prædikuna og síggja jólaljósini.

Men sum vit soleiðis sótu har í einsemi okkara, fór omman at siga frá eini søgu:

»Eina ferð var tað ein maður,« segði hon, »ið fór út á bølamyrkari nátt at biðja sær lív. Hann gekk hús úr húsi og bankaði á dyrnar. Hjalpið mær, hjalpið! segði hann. Kona mín hevur beint nú átt barn, og eg má kynda eld fyri at fløva hana og tað lítla barnið.

Men tað var svartá nátt, so øll fólk svóvu. Eingin svaraði honum.

Maðurin gekk og gekk. At endanum var hann varur við eina ljósglæmu sum av einum eldi langt burturi. Hann helt tá leið sína tann vegin og sá, at glæman kom av einum báli, ið brann á markini. Ein hópur av hvítum seyði lá á bóli rundan um eldin, og ein gamal seyðamaður sat og goymdi at seyðafylgnum.

Tá ið maðurin, ið vildi biðja sær lív, kom tætt at seyðinum, sá hann, at har lógu tríggir stórir hundar og svóvu við føturnar á seyðamanninum. Teir vaknaðu allir tríggir, í tí at hann kom, og lótu sínar stóru kjaftar upp, sum vildu teir goyggja, men har hoyrdist ikki eitt ljóð.

Maðurin sá, at teir ilskaðust; hann sá, at teirra hvössu tenn skinu hvítar í ljósglæmuni, og at teir lupu á hann. Hann merkti, at ein teirra læsti tenninar í beinið á honum, og annar í hondina á honum. Men kjálkabeinini og tenninar, sum hundarnir skuldu

bíta við, vildu ikki lýða teir, og maðurin fekk ikki tað ringasta mein.

Nú vildi maðurin fara longur fyri at fáa tað, hann hann var komin eftir. Men seyðirnir lógu so tættir hvør upp at øðrum, bak móti baki, at hann ikki kundi sleppa framat. So steig maðurin upp á bakið á seyðinum og gekk eftir teimum yvir at eldinum. Og ikki ein seyður vaknaði ella rørdist.«

So langt hevði omman fingið frið at siga frá uttan at verða forðað, men nú kundi eg ikki bara mær

longur, eg mátti bróta hana av. »Omman, hví gjördu teir ekki tað?« spurdi eg. »Tað skalt tú fáa at vita um eina lítla løtu,« svaraði omman og helt fram søgu sína:

»Tá ið maðurin var sloppin næstan tætt at eldinum, hugdi seyðamaðurin upp. Hann var ein gamal, illfrýntur maður, óblíður og harður móti øllum fólki. Og tá ið hann nú sá fremmandan mann nærkast, tók hann ein langan fjallstav við hvøssum píki, sum hann var vanur at styðja seg við, tá ið hann rak seyð sín niðan í hagan, og blakaði hann ímóti honum. Og fjallstavurin fór syngjandi beint ímóti mannum; men áðrenn hann rakaði hann, feyk hann til viks og rendi fram við honum langt út á vøllin.«

Tá ið omman var komin so langt, steðgaði eg henni aftur. »Omman, hví vildi stavurin ikki sláa mannin?« spurdi eg. Tó, omman svaraði mær ikki upp á spurning mín, men fór longur fram í frásøgn síni:

»Nú kom maðurin tætt at seyðamanninum og segði við hann: Vælsignaður, hjálp mær og lat meg fáa eitt sindur av lívi hjá tær! Kona mín hevur beint nú átt barn, og eg má fáa eld at fløva hana og tað lítla barnið.

Seyðamaðurin hevði bestan hugin at siga nei; men tá ið hann hugsaði um, at hundarnir ikki høvdu kunnað gjørt mannum nakað mein, at seyðirnir ikki vóru farnir avstað undan honum, og at fjallstavur hansara ikki hevði viljað rakt hann, varð hann so undarliga óttafullur og tordi ikki at sýta honum tað, ið hann bað um.

Tak so mikið, sum tær tørvar, segði hann við mannin.

Men eldurin var næstan heilt útbrendur. Har var ekki ein einasti brandur eftir, bert ein stór rúgva av glóðum, og hin fremmandi hevði hvørki eldskuffu ella annað ílat, sum hann kundi bera gløðurnar í.

Tá ið seyðamaðurin sá hetta, segði hann uppafturn: Tak so mikið, sum tær tørvar; og hann hugsaði sær til, at maðurin ikki kundi fáa nakran eld kortini.

Men maðurin hoykti seg niður, hentaði gløðurnar upp úr øskuni við berum hondum og legði tær í kappu sín. Og gløðurnar brendu ikki hendur hansara, tá ið hann nam við tær; heldur ikki sviðu tær kappu hansara. Men maðurin fór berandi avstað við teimum, sum tað hevði verið nøtir ella epli.«

Men her varð omman steðgað fyri triðju ferð. »Omman, hví vildu gløðurnar ikki brenna mannin?«

»Tað skalt tú fáa at hoyra,« svaraði omman, og so helt hon fram við at siga frá:

»Tá ið nú hesin seyðamaðurin, ið var eitt slíkt ilt og argt fólk, sá alt hetta, undraðist hann og spurdi seg sjálfvan: Hvat man tó hetta vera fyri ein nátt, meðan hundarnir ikki bíta, seyðirnir ikki styggjast, spjótið ikki drepur, og eldurin ikki brennur? Hann rópaði hin ókunniga mannin aftur og segði við hann: Hvat er tó hetta fyri ein nátt? Hvussu ber tað til, at allir lutir sýna tær miskunn? Tá svaraði maðurin honum: Eg dugi ikki at siga tær tað, tá ið tú ikki sjálfur kanst síggja tað. Og hann vildi skunda sær avstað fyri sum skjótast at fáa konu síni og barninum fløva.

Men seyðamaðurin helt við sær sjálfvum, at hann vildi ikki sleppa hesum manni úr eygsýni, fyrr enn hann hevði fingið greiðu á, hvat alt hetta kundi hava

at týða. Hann reistist og fór aftan á manningnum, til hann kom á tað staðið, har sum hann hevði tilhald sítt. Tá sá seyðamaðurin, at maðurin ikki hevði so frægt sum eina smáttu at búgva í, men hann hevði konu sína og barnið liggjandi í einum helli, har sum ikki var annað at finna enn teir beru, naknu grótveggir.

Men seyðamaðurin hugsaði við sær sjálvum, at hetta neyðar sakleysa barn væl kundi stirðna í hel í hellinum, og tó at hann var ein harður maður, blotnaði hann og hugsaði, at hann vildi hjálpa barninum. Og hann tók klæðsekk sín av bakinum, og upp úr honum tók hann eitt hvítt og bleytt seyðaskinn, gav tí fremmanda manningnum tað og segði, at hann skuldi lata barnið sova á tí.

Men í somu stund hann sýndi, at eisini hann kundi vera miskunnsamur, vórðu eygu hansara upplatin, og hann sá tað, sum hann áður ikki hevði kunnað síggja, og hann hoyrði tað, sum hann áður ikki hevði kunnað hoyra.

Hann sá, at allar vegir rundan um hann stóð ein tættur ringur av smáum einglum við silvurhvítum veingjum. Og hvør teirra hevði eitt streingjaspæl í hond síni, og allir sungu teir við harðari rødd, at í nátt var frelsarin føddur, hann, ið skuldi bjarga heiminum frá syndum hansara.

Tá skilti hann, hví allir lutir vóru so glaðir hesa nátt, at teir ikki vildu gera nakað ilt.

Og tað var ikki bert rundan um seyðamanningin, einglarnir stóðu, allar staðir hvar hann hugdi, sá hann teir. Teir stóðu inni í hellinum, og teir sótu uttanfyri á fjallinum, og teir flugu uppi í luftini. Teir komu

gangandi eftir vegnum í stórum flokkum, og tá ið teir komu fram við hellinum, vórðu teir standandi fyrri at líta at barninum.

Har var eitt slíkt endaloysi av gleði og frøi og sangi og leiki; og alt hetta sá hann í hesi myrku nátt, har hann áður ikki hevði kunnað tekkja tað minsta sindur. Hann var so glaður um, at eygu hansara vóru latin upp, so at hann fall niður á knæ og takkaði Gudi.«

Men tá ið omman var komin so langt, suffaði hon og segði: »Men tað, sum hesin seyðamaðurin sá, tað kundu vit eisini sæð, tí einglarnir koma flúgvandi niður av himli hvørja jólanátt, um vit bert høvdu eyga fyrri teimum.«

Og so legði omman hondina á høvdið á mær og segði: »Hetta mást tú ikki gloyma, tí tað er líka so satt, sum at eg síggi teg, og tú sært meg. Tað er ikki ljós og lampur, tað ræður um, og tað er ikki sól og máni, ið er høvuðsmálið; men tað, sum er fyrri neyðini, er at vit hava eygu, ið kunnu síggja Guds dýrd.«

Selma Lagerlöf (J. Dahl umsetti).